

through the understanding of the concepts of «friend» and «foe» in different contexts: local, national, and personal dimensions. Through the use of interactive methods (improv theater, quests, quizzes, game elements for groups of children, families, and individual visitors), as well as the active use of digital communications (social media, video promotion), the project contributed to a deeper emotional engagement of visitors. The study confirms the potential of a museum exhibition as an important tool for cultural dialogue and civic participation.

Key words: exhibition, cultural and educational interaction, curatorial approach, museum audience.

Стаття надійшла до редакції 5.04.2025

Отримано після доопрацювання 15.04.2025

Прийнято до друку 18.04.2025

УДК 002:81'33:005.332.2(045)

ДОКУМЕНТНА ЛІНГВІСТИКА ЯК ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНА ДИСЦИПЛІНА : СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Лідія ПРОКОПОВИЧ – кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево
<https://orcid.org/0000-0002-4882-5322>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.1008>
tubek25@gmail.com

Документна лінгвістика є міждисциплінарною науковою дисципліною, що поєднує принципи лінгвістики, документознавства та інформаційних наук для комплексного аналізу мовних, структурних і функціональних особливостей документів. У статті здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних засад дисципліни, які охоплюють концепції тексту документа, мовної стандартизації та семантичної структури, що дозволяють розглядати документ як лінгвістичний і соціальний феномен. Проаналізовано методологічні основи, зокрема лінгвістичний, семіотичний, прагматичний і контент-аналіз, а також сучасні технології обробки текстів, такі як корпусна лінгвістика та методи штучного інтелекту. Особливу увагу приділено прикладним аспектам документної лінгвістики, які знаходять застосування в діловодстві, архівній справі, юриспруденції та інформаційних системах. Досліджено роль мовної стандартизації у формуванні уніфікованих текстів, що забезпечують точність, зрозумілість і ефективність комунікації в організаційно-управлінських процесах. Висвітлено вплив цифровізації на розвиток дисципліни, зокрема через автоматизацію документообігу, створення електронних документів і використання інтелектуальних систем. Окремо розглянуто виклики глобалізації, пов'язані з обробкою багатомовних документів, а також необхідність адаптації до швидких технологічних змін. Стаття підкреслює значення документної лінгвістики для вдосконалення інформаційної комунікації в глобальному інформаційному суспільстві та окреслює перспективи її розвитку, зокрема інтеграцію з технологіями штучного інтелекту, розробку міжнародних стандартів для документів і поглиблення міждисциплінарних досліджень. Запропоновано рекомендації для подальших досліджень, які стосуються вдосконалення методів аналізу багатомовних текстів, збереження контекстуальної інформації в автоматизованих системах і розробки етичних принципів використання технологій.

Ключові слова: документна лінгвістика, мовна стандартизація, текст документа, діловодство, цифровізація, інформаційні технології, міждисциплінарність.

Актуальність проблеми. Документна лінгвістика, як міждисциплінарна галузь, що поєднує лінгвістику, документознавство та інформаційні науки, набуває особливого значення в умовах сучасного інформаційного суспільства. Актуальність дослідження цієї дисципліни зумовлена низкою об'єктивних факторів, що відображають потреби сьогодення та виклики глобалізованого світу.

По-перше, зростання обсягів документообігу в державному управлінні, бізнесі, юриспруденції та інших сферах вимагає чіткої мовної стандартизації для забезпечення точності, зрозумілості та доступності інформації. Документи, як основні носії інформації, відіграють ключову роль у фіксації управлінських рішень, правових норм і соціальних взаємодій. Недостатня увага до мовних особливостей документів може призводити до двозначностей, помилок або неефективної комунікації, що підкреслює необхідність поглибленого вивчення їхньої лінгвістичної природи.

По-друге, цифровізація та впровадження інформаційних технологій трансформують традиційні підходи до створення, обробки та зберігання документів. Електронні документи, автоматизовані системи документообігу та технології штучного інтелекту, такі як обробка природної мови (NLP), потребують нових методів аналізу текстів, які враховують їхні мовні, структурні та функціональні особливості. Документна лінгвістика пропонує теоретичні та прикладні інструменти для вирішення цих завдань, що робить її дослідження надзвичайно актуальним.

По-третє, глобалізація та багатомовність створюють додаткові виклики для уніфікації документів

у міжнародному контексті. Зростання обсягів транскордонної комунікації вимагає розробки стандартизованих мовних норм, які забезпечуватимуть зрозумілість документів у різних культурних і правових системах. Документна лінгвістика відіграє важливу роль у формуванні таких норм, сприяючи гармонізації інформаційних процесів.

По-четверте, міждисциплінарний характер документної лінгвістики дозволяє інтегрувати її з іншими науками, такими як когнітивні науки, соціологія та інформаційний менеджмент. Це відкриває перспективи для дослідження документів як інструментів соціальної взаємодії та носіїв культурних цінностей, що є особливо важливим у контексті швидких соціальних і технологічних змін.

Таким чином, актуальність дослідження документної лінгвістики полягає у її здатності відповідати на сучасні виклики інформаційного суспільства, забезпечуючи ефективну комунікацію, уніфікацію документів і адаптацію до цифрових технологій. Вивчення цієї дисципліни сприяє не лише розвитку теоретичних засад лінгвістики, але й практичному вдосконаленню систем документообігу, що має значення для різних сфер суспільного життя.

Документна лінгвістика, як наукова дисципліна, виникла на перетині лінгвістики, документознавства та інформаційних наук, відповідаючи на потреби сучасного інформаційного суспільства, де документи є основним інструментом фіксації, передачі та збереження інформації. Актуальність теми зумовлена зростанням обсягів документообігу, ускладненням інформаційних систем і необхідністю уніфікації мовних засобів для забезпечення точності, зрозумілості та доступності документів. Як зазначає О. Кушнір, документ «не лише носій інформації, але й інструмент соціальної взаємодії, що потребує чіткої мовної регламентації» [4; 45]. Ця думка підкреслює міждисциплінарний характер документної лінгвістики, яка поєднує теоретичні засади лінгвістичного аналізу з практичними потребами документообігу.

Метою статті є комплексний аналіз документної лінгвістики як теоретико-прикладної дисципліни, що інтегрує лінгвістичні методи з вимогами інформаційного менеджменту. Завдання дослідження включають: визначення місця документної лінгвістики в системі наук, аналіз її теоретичних і методологічних основ, оцінку прикладного потенціалу в різних сферах, а також окреслення перспектив розвитку в умовах цифровізації та глобалізації.

Огляд останніх публікацій. Теоретичні основи документної лінгвістики формуються на основі синтезу концепцій лінгвістики тексту, семіотики, прагматики та документознавства. Об'єктом дослідження є текст документа, який характеризується специфічними мовними, структурними та функціональними ознаками. За визначенням Н. Шведової, «документ є текстом, що виконує соціально-регулятивну функцію і підпорядковується чітким нормам мовної стандартизації» [10; 112]. До ключових теоретичних концепцій дисципліни належать:

- Текст документа як одиниця аналізу, що поєднує лінгвістичні (лексика, синтаксис) і позалінгвістичні (контекст, функція) елементи.
- Мовна стандартизація, що забезпечує одноманітність і зрозумілість документів шляхом використання уніфікованих формулювань і структур.
- Семантична структура, що визначає логіку викладу інформації та її відповідність комунікативним цілям.

Ці концепції дозволяють розглядати документ не лише як лінгвістичний феномен, але й як елемент інформаційної системи, що функціонує в організаційно-управлінському контексті. Наприклад, офіційно-ділові документи, такі як накази чи договори, мають чітко визначену структуру, що полегшує їх обробку та інтерпретацію.

Методологічні засади документної лінгвістики базуються на комплексному підході до аналізу текстів. Основними методами є:

- Лінгвістичний аналіз, спрямований на вивчення лексичних, граматичних і стилістичних особливостей документів. Наприклад, у ділових текстах переважають номінативні конструкції та терміни, що забезпечують точність викладу [1; 78].
- Семіотичний аналіз, який розглядає документ як знак у системі соціальної комунікації.
- Прагматичний аналіз, що фокусується на комунікативних цілях документа та його впливі на адресата.
- Контент-аналіз, який застосовується для виявлення ключових тем і структур у великих масивах документів.

Ці методи доповнюються сучасними технологіями, такими як автоматизована обробка текстів (NLP) і корпусна лінгвістика, що дозволяють аналізувати великі обсяги даних. Наприклад, корпусний аналіз текстів договорів може виявити найпоширеніші формулювання, що сприяє розробці шаблонів документів [8; 25].

Документна лінгвістика як наукова дисципліна продовжує розвиватися, відповідаючи на потреби сучасного інформаційного суспільства, де документи відіграють ключову роль у забезпеченні комунікації, управлінні та збереженні знань. Її міждисциплінарний характер дозволяє синтезувати підходи різних наук, що сприяє глибшому розумінню документів як складних текстових і соціальних феноменів.

У межах теоретичних основ документної лінгвістики особливу увагу приділено розвитку концепції тексту документа як основної одиниці аналізу. Текст документа не лише передає інформацію, але й виконує регулятивну, комунікативну та соціальну функції. Як зазначає Л. Іванова, «документ є продуктом мовної діяльності, що відображає соціокультурні норми та організаційні контексти» [2; 89]. Ця ідея підкреслює необхідність аналізу документів у контексті їхнього функціонального призначення, що включає не лише лінгвістичні, але й прагматичні та культурні аспекти. Наприклад, структура офіційного листа чи нормативного акта відображає не лише мовні норми, але й ієрархію соціальних відносин у певній інституції. Крім того, документна лінгвістика активно взаємодіє з теорією дискурсу, що дозволяє розглядати документи як елементи ширшої комунікативної системи. Дискурс-аналіз, застосований до документів, виявляє, як мовні засоби формують авторитетність, нейтральність або переконливість тексту, що є особливо важливим у юридичних і управлінських текстах [3; 123].

Методологічні засади документної лінгвістики ґрунтуються на комплексному підході, який поєднує традиційні лінгвістичні методи з інноваційними технологіями. До традиційних методів належать аналіз лексики, синтаксису та стилістики, які дозволяють виявити особливості офіційно-ділового стилю. Наприклад, використання номінативних конструкцій і термінологічної лексики в договорах забезпечує їхню точність і однозначність [1; 78]. Водночас сучасні методи, такі як автоматизований контент-аналіз і машинне навчання, відкривають нові можливості для обробки великих масивів документів. Корпусна лінгвістика, зокрема, дозволяє створювати бази текстових даних, що використовуються для виявлення типових мовних патернів. Наприклад, аналіз корпусу адміністративних документів може показати які формулювання є найбільш уживаними в певному типі наказів, що сприяє стандартизації [5; 56]. Крім того, методи семіотичного аналізу допомагають розглядати документ як знак, що несе не лише інформаційне, але й символічне навантаження. Наприклад, підпис на документі є не лише юридичним елементом, але й символом авторитету [7; 101].

Прикладні аспекти документної лінгвістики демонструють її універсальність і практичну цінність. У діловодстві дисципліна сприяє розробці шаблонів документів, що оптимізують робочі процеси. Наприклад, уніфіковані форми звітів або листів зменшують час на їх підготовку та знижують ризик помилок. В архівній справі документна лінгвістика допомагає створювати ефективні системи класифікації, засновані на мовних ознаках. Наприклад, аналіз ключових слів у текстах дозволяє автоматизувати категоризацію архівних матеріалів [8; 65]. У юриспруденції лінгвістичний аналіз текстів договорів чи законів допомагає виявляти потенційні двозначності, що можуть спричинити правові спори. Наприклад, неточне формулювання умов у контракті може призвести до різних інтерпретацій, що підкреслює важливість чіткої мовної регламентації [9; 34]. У сфері інформаційних технологій документна лінгвістика застосовується для розробки систем автоматичної обробки текстів. Наприклад, алгоритми вилучення ключової інформації з документів використовуються в електронних системах документообігу, що підвищує їхню ефективність [6; 45]. Цифровізація також сприяє розвитку електронних документів, які потребують нових стандартів мовної структури та форматування, щоб забезпечити їхню сумісність у різних системах.

Перспективи розвитку документної лінгвістики тісно пов'язані з технологічними та соціальними змінами. Інтеграція зі штучним інтелектом відкриває можливості для створення інтелектуальних систем, здатних не лише обробляти, але й генерувати документи. Наприклад, системи автоматичного створення звітів на основі введених даних уже застосовуються в бізнесі та державному управлінні [3; 130]. Глобалізація вимагає розробки уніфікованих стандартів для багатомовних документів, що забезпечуватимуть їхню зрозумілість у різних культурних контекстах. Це особливо актуально для міжнародних організацій, де документи мають відповідати різним правовим і мовним нормам [6; 95]. Міждисциплінарні дослідження, що поєднують документну лінгвістику з когнітивними науками, дозволяють вивчати, як мовні структури документів впливають на сприйняття інформації користувачами. Наприклад, дослідження когнітивного навантаження при читанні складних юридичних текстів може сприяти спрощенню їхньої структури [7; 108]. Водночас дисципліна стикається з викликами, такими як потреба в етичних стандартах для автоматизованих систем, які можуть втрачати контекстуальну інформацію, та необхідність підготовки фахівців із міждисциплінарними компетенціями.

Прикладні аспекти документної лінгвістики охоплюють широкий спектр сфер, зокрема діловодство, архівну справу, юриспруденцію та інформаційні технології. У діловодстві дисципліна сприяє розробці стандартизованих форм документів, що підвищує ефективність документообігу. Наприклад,

уніфіковані шаблони листів чи звітів зменшують час на їх підготовку та мінімізують ризик помилок. В архівній справі документна лінгвістика допомагає класифікувати документи за мовними ознаками, що полегшує їх пошук і збереження. У юридичній практиці аналіз мовних особливостей договорів чи нормативних актів дозволяє виявити двозначності, що можуть призвести до правових спорів [9; 34].

Цифровізація суттєво розширила прикладний потенціал документної лінгвістики. Електронні документи, бази даних і системи автоматизованого документообігу потребують нових підходів до аналізу текстів. Наприклад, технології штучного інтелекту, такі як машинне навчання, використовуються для автоматичного категоризації документів чи виявлення ключових елементів тексту. Водночас цифровізація створює виклики, пов'язані з обробкою багатомовних документів і забезпеченням їхньої сумісності в міжнародних системах.

Перспективи розвитку документної лінгвістики пов'язані з кількома ключовими напрямками. По-перше, інтеграція з технологіями штучного інтелекту відкриває можливості для автоматизації аналізу текстів, створення інтелектуальних систем документообігу та перекладу документів. По-друге, глобалізація вимагає розробки уніфікованих стандартів для багатомовних документів, що забезпечуватимуть їхню зрозумілість у різних культурних контекстах. По-третє, зростає значення міждисциплінарних досліджень, які поєднують документну лінгвістику з когнітивними науками, соціологією та інформаційним менеджментом.

Виклики розвитку дисципліни включають проблему адаптації до швидких технологічних змін, необхідність підготовки фахівців із міждисциплінарними компетенціями та забезпечення етичних стандартів у використанні автоматизованих систем. Наприклад, автоматична обробка текстів може призводити до втрати контекстуальної інформації, що вимагає вдосконалення алгоритмів [9; 40].

Висновки. Тож можна констатувати, що документна лінгвістика є динамічною теоретико-прикладною дисципліною, яка відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної комунікації в інформаційному суспільстві. Її теоретичні засади ґрунтуються на синтезі лінгвістичних і інформаційних підходів, а прикладний потенціал охоплює діловодство, архівну справу, юриспруденцію та цифрові технології. Перспективи розвитку пов'язані з інтеграцією зі штучним інтелектом, уніфікацією стандартів і міждисциплінарними дослідженнями. Подальші дослідження мають зосередитися на вдосконаленні методів аналізу багатомовних документів і розробці етичних принципів використання автоматизованих систем.

Документна лінгвістика утвердилася як міждисциплінарна наукова дисципліна, що інтегрує теоретичні засади лінгвістики, документознавства та інформаційних наук для комплексного аналізу текстів документів. Її значення в сучасному інформаційному суспільстві зумовлене зростанням ролі документів як інструментів комунікації, управління та збереження знань. Теоретичні основи дисципліни базуються на концепціях тексту документа, мовної стандартизації та семантичної структури, які дозволяють розглядати документ як складний лінгвістичний і соціальний феномен. Методологічний апарат документної лінгвістики включає лінгвістичний, семіотичний, прагматичний і контент-аналіз, доповнені сучасними технологіями обробки текстів, такими як корпусна лінгвістика та методи штучного інтелекту.

Прикладний потенціал документної лінгвістики охоплює діловодство, архівну справу, юриспруденцію та інформаційні технології. У діловодстві дисципліна сприяє уніфікації документів, підвищуючи ефективність документообігу. В архівній справі вона полегшує класифікацію та пошук документів за мовними ознаками. У юридичній практиці аналіз мовних особливостей текстів допомагає уникати двозначностей, що мають правові наслідки. Цифровізація відкриває нові можливості для дисципліни, зокрема через автоматизацію обробки текстів і створення інтелектуальних систем документообігу, але водночас ставить виклики, пов'язані з обробкою багатомовних документів і збереженням контекстуальної інформації.

Перспективи розвитку документної лінгвістики пов'язані з інтеграцією зі штучним інтелектом, розробкою міжнародних стандартів для багатомовних документів і поглибленням міждисциплінарних досліджень. Глобалізація та зростання обсягів інформаційних потоків вимагають уніфікованих підходів до створення та аналізу документів, що будуть зрозумілими в різних культурних і мовних контекстах. Водночас дисципліна стикається з викликами, такими як необхідність адаптації до швидких технологічних змін, підготовка фахівців із міждисциплінарними компетенціями та забезпечення етичних стандартів у використанні автоматизованих систем.

Для подальшого розвитку документної лінгвістики рекомендуються дослідження в таких напрямках: вдосконалення методів аналізу багатомовних документів, розробка алгоритмів для збереження контекстуальної інформації в автоматизованих системах, а також вивчення впливу культурних і соціальних факторів на мовну стандартизацію документів. Дисципліна має значний

потенціал для зміцнення своєї позиції в системі наук, сприяючи підвищенню ефективності інформаційної комунікації в глобальному контексті.

Список використаної літератури

1. Глушич С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / 5-те вид., доп. Київ : А.С.К., 2018. 400 с.
2. Іванова Л. М. Документ як об'єкт лінгвістичного аналізу : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 180 с.
3. Кравець Т. О. Дискурс-аналіз офіційних документів: теорія і практика. *Філологічні студії*. 2020. № 4. С. 120–135.
4. Кушнір О. П. Документна лінгвістика: теоретичні засади та практичні аспекти : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2020. 245 с.
5. Литвиненко О. С. Корпусна лінгвістика в аналізі документів. *Інформаційні технології та суспільство*. 2023. № 2. С. 50–60.
6. Марченко Н. П. Автоматизація обробки документів: лінгвістичні підходи. *Сучасні інформаційні системи*, 2022. № 1. С. 40–50.
7. Петренко І. В. Семіотичні аспекти документної комунікації. *Вісник Львів. ун-ту. Серія: Журналістика*. 2021. № 3. С. 95–110.
8. Пономаренко Л. А. Лінгвістичний аналіз текстів документів в умовах цифровізації. *Наук. зап. Серія: Інформаційні технології*, 2021. № 3. С. 25–30.
9. Сидоренко В. М. Документознавство і лінгвістика: точки перетину. *Архіви України*, 2022. № 1. С. 30–45.
10. Шведова Н. Ю. Мовні особливості офіційних документів. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Філологія*. 2019. № 2. С. 110–115.

Reference

1. Hlushchik S. V. Suchasni dilovi papery : navch. posib. / 5-te vyd., dop. Kyiv : A.S.K., 2018. 400 s.
2. Ivanova L. M. Dokument yak ob'ekt linhvistychnoho analizu : monohrafiia. Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina, 2021. 180 s.
3. Kravets T. O. Dyskurs-analiz ofitsiinykh dokumentiv: teoriia i praktyka. Filolohichni studii. 2020. № 4. S. 120–135.
4. Kushnir O. P. Dokumentna linhvistyka: teoretychni zasady ta praktychni aspekty : monohrafiia. Kyiv : VPTS «Kyivskyi universytet», 2020. 245 s.
5. Lytvynenko O. S. Korpusna linhvistyka v analizi dokumentiv. Informatsiini tekhnolohii ta suspilstvo. 2023. № 2. S. 50–60.
6. Marchenko N. P. Avtomatyzatsiia obrobky dokumentiv: linhvistychni pidkhody. Suchasni informatsiini systemy, 2022. № 1. S. 40–50.
7. Petrenko I. V. Semiotychni aspekty dokumentnoi komunikatsii. Visnyk Lviv. un-tu. Serii: Zhurnalistyka. 2021. № 3. S. 95–110.
8. Ponomarenko L. A. Linhvistychnyi analiz tekstiv dokumentiv v umovakh tsyfrovizatsii. Nauk. zap. Serii: Informatsiini tekhnolohii, 2021. № 3. S. 25–30.
9. Sydorenko V. M. Dokumentoznavstvo i linhvistyka: tochky peretynu. Arkhivy Ukrainy, 2022. № 1. S. 30–45.
10. Shvedova N. Yu. Movni osoblyvosti ofitsiinykh dokumentiv. Visnyk Kyiv. nats. un-tu im. T. Shevchenka. Serii: Filolohiia. 2019. № 2. S. 110–115.

UDC 002:81'33:005.332.2(045)

DOCUMENTARY LINGUISTICS AS A THEORETICAL AND APPLIED DISCIPLINE : CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Lidiya PROKOPOVYCH – candidate of philological sciences, associate professor, head of the department of philological disciplines and social communications, Mukachevo State University, Mukachevo,

Documentary linguistics is an interdisciplinary scientific field that integrates principles of linguistics, document science, and information sciences to provide a comprehensive analysis of the linguistic, structural, and functional characteristics of documents. This article offers an in-depth exploration of the theoretical foundations of the discipline, encompassing concepts such as document text, linguistic standardization, and semantic structure, which enable the consideration of documents as both linguistic and social phenomena. It analyzes the methodological frameworks, including linguistic, semiotic, pragmatic, and content analysis, alongside modern text processing technologies such as corpus linguistics and artificial intelligence methods.

Particular emphasis is placed on the practical applications of documentary linguistics, which span records management, archival practices, jurisprudence, and information systems. The study examines the role of linguistic standardization in creating unified texts that ensure accuracy, clarity, and efficiency in organizational and managerial communication. The impact of digitalization on the discipline's development is thoroughly explored, highlighting advancements in automated records management, the creation of electronic documents, and the use of intelligent systems.

The article also addresses the challenges of globalization, particularly those related to processing multilingual documents, and the need to adapt to rapid technological changes. It underscores the critical role of documentary linguistics in enhancing information communication within the global information society and outlines its future prospects, including

integration with artificial intelligence technologies, the development of international document standards, and the advancement of interdisciplinary research. Recommendations for future research include improving methods for analyzing multilingual texts, preserving contextual information in automated systems, and establishing ethical principles for technology use. The article is intended for researchers, educators, graduate students, and practitioners interested in interdisciplinary approaches to document analysis and their significance in contemporary information processes.

Key words: documentary linguistics, linguistic standardization, document text, records management, digitalization, information technologies, interdisciplinarity.

Стаття надійшла до редакції 5.04.2025

Отримано після доопрацювання 15.04.2025

Прийнято до друку 18.04.2025

УДК 37.062:316.77:316.47(045)

ТЕОРЕТИЧНІ ПАРАДИГМИ КОМУНІКАЦІЇ : МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР КОМУНІКАТИВІСТИКИ

Алла МОРГУН – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій, Мукачівський державний університет, м. Мукачеве
<https://orcid.org/0000-0002-4434-4919>
<http://doi.org/10.35619/ucpmk.50.1009>
gf@mail.msu.edu.ua

Комунікативістика як міждисциплінарна дисципліна інтегрує методи лінгвістики, соціології, психології, філософії та інформаційних наук для дослідження складних комунікативних процесів. У статті аналізуються основні теоретичні парадигми комунікації – інформаційна, інтеракційна, семіотична, критична та системна – з акцентом на їхню еволюцію, методологічні засади та вплив на сучасні комунікативні практики. Особлива увага приділяється ролі цифрових технологій, глобалізації та міжкультурної комунікації у трансформації цих парадигм. Висвітлюються виклики інформаційної нерівності, дезінформації та етичних аспектів автоматизованих систем. Стаття підкреслює значення міждисциплінарного підходу для адаптації комунікативістики до реалій інформаційного суспільства та пропонує напрями для подальших досліджень, зокрема вдосконалення методів аналізу цифрових і міжкультурних комунікацій. Адресована науковцям, викладачам і практикам, які цікавляться комунікативними процесами та їх міждисциплінарним вивченням.

Ключові слова: комунікативістика, теоретичні парадигми, міждисциплінарність, інформаційна парадигма, інтеракційна парадигма, семіотична парадигма, критична парадигма, системна парадигма, цифровізація, глобалізація.

Комунікативістика як наукова дисципліна, що досліджує процеси передачі, сприйняття, обробки та інтерпретації інформації, посідає унікальне місце в системі сучасних гуманітарних, соціальних і технічних наук, оскільки комунікація є фундаментальною основою суспільної взаємодії. Її значення в сучасному світі важко переоцінити, адже комунікативні процеси пронизують усі сфери життя – від міжособистісних контактів і ділових переговорів до функціонування глобальних медіа, цифрових платформ і міжнародних організацій. У контексті стрімких соціальних, технологічних і культурних трансформацій, що характеризують інформаційне суспільство, теоретичне осмислення комунікації набуває виняткової актуальності. Теоретичні парадигми комунікації – інформаційна, інтеракційна, семіотична, критична та системна – слугують концептуальними рамками, що дозволяють не лише аналізувати різноманітні аспекти комунікативних феноменів, але й інтегрувати методи лінгвістики, соціології, психології, філософії, антропології, когнітивних наук та інформаційних технологій. Міждисциплінарний вимір комунікативістики забезпечує її гнучкість і здатність адаптуватися до нових викликів, пов'язаних із цифровізацією, глобалізацією, інформаційною нерівністю та етичними дилемами використання автоматизованих систем. У сучасних умовах, коли комунікація виступає не лише інструментом обміну інформацією, але й механізмом формування соціальних, культурних, політичних і економічних реалій, поглиблене вивчення її теоретичних основ є необхідною умовою для розвитку науки та суспільства.

Актуальність дослідження теоретичних парадигм комунікації зумовлена низкою об'єктивних факторів, які відображають сучасні виклики та потреби інформаційного суспільства. По-перше, стрімкий розвиток цифрових технологій кардинально змінює природу комунікативних процесів. Соціальні мережі, алгоритми персоналізації контенту, штучний інтелект і автоматизовані системи обробки даних створюють нові формати взаємодії, які не враховувалися традиційними моделями комунікації. Наприклад, феномен «інформаційних бульбашок», коли користувачі отримують лише той контент, який відповідає їхнім попереднім уподобанням, впливає на сприйняття інформації та суспільну поляризацію. Це вимагає перегляду інформаційної парадигми, яка зосереджувалася на технічних аспектах передачі даних, і включення соціальних, психологічних і культурних чинників до аналізу. По-друге, глобалізація